

B. A. Çetinkaya, Eğitim Politikamız ve Felsefemiz (İstanbul: Rağbet Yayınları, İstanbul 2022), 296 s.

Our Policy and Philosophy of Education by B. A. Çetinkaya

MEHMET DERİ

Independent Researcher

Received: 13.01.2023 | Accepted: 20.03.2023

Tanzimat'la başlayan eğitim felsefesi ve politikamız, Batı eksenli bir seyir içerisine girmiştir. Cumhuriyet'e kadar yürütülen iyileştirme ve ıslah çalışmaları ise kayda değer bir gelişme gösterememiştir. Osmanlı dönemindeki birtakım önemli girişimler ve düzenlemeler, Cumhuriyet dönemini hazırlamıştır. Islahat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemleri, Batılı paradigmaların çevresinde eğitimi konumlama ve kodlama çalışmalarıyla sürmüşse de bu eğitim paradigmasının manevî ve yerli/millî değerlerden kopuk, pozitivist eksenli olması eğitimde beklenen olumlu neticeyi vermemiştir.

Bir ülkenin eğitim politikası, o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansımış olan değerlerle başlar. Bu değerler eğitimin çerçevesini, amaçlarını ve yönünü belirler. Bir ülkenin eğitim politikası, o ülkenin önemsedığı ve eğitimine de yansımış manevî, milli/yerli değerlerle başlar. Bu değerler, eğitim politikasının genel hatlarını, hedeflerini ve gidiş yönünü belirler.

Manevî ve milli bir “Eğitim Felsefesinin” ve “Eğitim Politikasının” nasıl olması gerektiği konusunda yapılan akademik çalışmaların sayısı son yıllarda giderek artmaktadır. Bu çalışmalardan biri de Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya’nın kaleme almış olduğu “Eğitim Politikamız ve Felsefemiz” başlıklı çalışmasıdır.

Alanında konuyla ilgili temel kaynaklar kullanılarak zengin bir akademik literatürle hazırlanmış olan çalışmada; genç nesillerin karakter inşasının önemi ve bu karakter inşasının nasıl olacağı; bir zamanlar devlet adamı yetiştiren Enderun eğitim kurumu; eğitim felsefesinin nasıl olması gerektiği Mehmet Âkif Ersoy ve Nurettin Topçu’nun görüşleri ve örnekliği üzerinden incelenmiştir.

Girişte (s.13-44); “Etkileşim ve Yabancılaşma Kıskaçındaki Yeni Gençlik Modeli” başlığı altında gençliğin ahlak, şahsiyet, kimlik ve karakter açısından uğradığı erozyon ele alınmış; bu erozyona karşı çözümlerin nasıl olması gerektiği belirtilmiş; insanî ve manevî değerleri merkeze alarak doğru bir karakter ve kimlik inşasının şart olduğu ifade edilmiştir.

Birinci Bölümde (s. 45-82); “Mehmet Âkif Düşüncesinde İlim, Fen ve Teknik” başlığı ile Mehmet Âkif’in gözünden fen ve tekniğin önemi konusu ele alınmıştır. Mehmet Âkif’e göre; alanında üstün yetenekli, akıllı, zeki, çalışkan ve cesur gençler; öğrendikleri fen ve teknikle manevî faziletleri de dâhil ederek ülkeyi her türlü tehlikelerden koruyacak, devleti ve toplumu ilerletip geliştirecek ve güçlü bir millet haline dönüştürecekler.

Mehmet Âkif; bilim, fen ve teknik üzerinden Avrupa ile İslâm dünyasındaki değişimlere de işaret ederek İslâm dünyasının Avrupa’yı yakalayabilmesi için ilim ve fen yolunda çok çalışmak ve gayret etmek gerektiğini belirtir. Âkif, İslam dünyası ile Batı arasındaki ortaya çıkan farka da dikkat çeker. Medreselerin ıslah edilmesi, Mehmet Âkif’in ele aldığı mevzular içerisinde önemli bir yer tutar. O bilir ki, kurumları düzeltmeden elde edilecek bilgilerin güçlü ve donanımlı, çağı okuyan, dünyada var olan fen ve teknik alanındaki gelişmeleri değerlendirmesi mümkün değildir. Ona göre kaybettiğimiz ve uzak kaldığımız fen ve tekniği, her şeye rağmen elde etmemiz ve kazanmamız gerekmektedir. Mehmet Âkif, gelişme ve terakki etmenin de fen ve teknikle olacağına güçlü vurgular yapmaktadır. Milletler ve devletler, kendi kültürel varlıklarından ve iç bünyelerinden ayrılmadan ve taklitçilik ‘maskaralığı’ hastalığına düşmeden de ilerle-

yebilirler.

İkinci Bölüm (s.83-92); “Osmanlı İmparatorluğunun ‘Saray Okulu’ Enderun” başlığını taşımakta olup Osmanlı Devletini bir ‘Cihan Devleti’ yapan Enderun Mektebi çeşitli açılardan incelenmiş, Enderun’da çok kaliteli bir eğitim verilmesinin yanı sıra zihin ve kalbin eğitiminin birlikte verilmesine, devleti yönetecek vasıflı kadroların nasıl bir eğitim sürecinden geçip yetiştirildiğine değinilmiştir.

Üçüncü Bölümde (s.93-102); “Yurt Dışında Eğitim” başlığı altında ağırlıklı olarak Osmanlı’nın Batı karşısında askerî, siyasî, ekonomik vb açılardan gerilemesi ve bu gerilemeye çözüm olarak görülen yurt dışına öğrenci gönderme konusu ele alınmıştır. Buna göre, yurt dışına öğrenci gönderme süreci II. Mahmud’la (1801-1839) başlamış, Tanzimat, II. Abdülhamid ve Meşrutiyet dönemi ile süreç devam ederek günümüze kadar gelmiştir.

Yazar, burada konuyla ilgili önemli bir tespitte bulunmakta ve şunları ifade etmektedir: “Yurt dışına gönderilecek öğrencilerin eğitim süreçleri esnasında, birtakım hususların göz önünde bulundurulmasında faydalar vardır. Örneğin; yurt dışına gönderilen öğrencilerin kendi köklerine yabancılaşmamaları için dinî ve millî değerlere sahip olması gerekmektedir. Bununla birlikte, donanımlı danışmanların rehberliğinde sıkı gözetim altında bulunmaları ve uzun bir süre kalmadan kısa sürede ülkelerine dönmeleri sağlanmalıdır.” (s. 96).

Dördüncü Bölüm (s. 103-114); “Cumhuriyet Kadrolarını Yetiştiren Okul Mekteb-i Sultânî: Galatasaray” başlığını taşımaktadır. Osmanlı aydınlarının ve elit yönetici kadrosunun “Biz neden geri kaldık? Devlet nasıl kurtulur?” sorusuna; “Batı’nın ilmini ve eğitim sistemini alarak” cevabı verilmiş, bu durum Batı tarzı eğitim anlayışını, dolayısıyla da Garp düşüncesinin Türkiye’deki etkinliğini artırmasına sebep olmuştur. 1 Eylül 1861 yılında açılan Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi, Osmanlılık fikrini ve devletin bütünlüğünü benimseyen bir nesil yetiştirmek amacıyla açılmışken, bu konuda beklenen olumlu etkiyi oluşturmadığı gibi, okul gayrimüslim olan Bulgar, Rum ve Ermeni öğrencilerin millî duygularının şekillendiği bir mekân haline dönüşmüştür. Bunun karşısında Osmanlı toplumundan uzak, Fransız kültürünün tesirinde Batı’ya hayran bir aydınlar topluluğu oluşturmuştur. Okul sayesinde Fransız kültürüyle birlikte futbol, tiyatro,

folklor vb. faaliyetler Türkiye'ye girmiştir. Nihayetinde modernleşmenin bir vasıtası olarak Galatasaray, Türkiye'deki değişim ve dönüşümlerin gerçekleşmesinde hayati bir güç işlevine sahip olmuştur.

Beşinci Bölümde (s. 115-232); “Dârülfünun’dan Sonra İlk İlahiyat Fakültesinin Şemseddin Günaltay’ın Katkılarıyla Açılış Süreci” başlığı ile 1949 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde bir İlahiyat Fakültesi açılması konusuna değinilmiştir. Dönemin konjonktürü gereği Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, aslen ilahiyatçı olan Prof. Dr. Şemsettin Günaltay’ı (1883-1961) başbakan olarak atamıştır. Bu atamada Günaltay’ın hem bilim adamı olarak teorisyen hem de bir siyaset adamı olarak sosyal gözlemciliği; toplumsal olay ve meseleleri yerinde teşhisi ve bunlara karşı hem siyasî hem de ilmî çözümler üretmesi etkili olmuştur.

21 Kasım 1949 yılında Şemseddin Günaltay’ın büyük katkılarıyla açılan ve ülkemizin ilk İlahiyat Fakültesi olan Ankara İlahiyat Fakültesinin eğitim-öğretime başlaması olumlu bir yankı uyandırmıştır. Fakültenin açılışı ile ilgili konuşanlar; bu müessesede ilahiyat âlimleri ve mütehassıslarının yetişmesi, din eğitimi verecek görevlilerin ehil eller tarafından yetiştirilmesi, modern ilmin ışığında İslâm düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunulması, hurafelerle mücadele edecek sağlam bir müfredatın belirlenmesi gibi konularda olumlu görüş beyan etmişlerdir.

Altıncı Bölümde (s. 233-274); “Nurettin Topçu’nun Eğitim Felsefesi” başlığı altında, Türk-İslâm düşüncesinin önemli bir temsilcisi olan Nurettin Topçu’nun (1909-1975) eğitim ve gençlik üzerine serdettiği görüşleri ele alınıp incelenmiştir.

Eğitim üzerinde önemli tezler ve teklifler ileri süren Nurettin Topçu’nun Türkiye’nin Maarif Davası isimli eseri, hakikatte bir yol işareti ve referans olma özelliğini taşımaktadır. Onun ideal gençlik yetiştirme arzusu; maarif, mektep ve muallimler üzerinden bir model geliştirme gayretini doğurmuştur.

Yurt dışında (Bordeaux Lisesi ve Sorbon Üniversitesi) eğitim gören bir entelektüel olarak Topçu, eğitim felsefesi teorisi üzerinden somut ve mâkul çözüm önerileri sunmaktadır. ‘Ahlâk insanı’ yetiştirmenin kaygısı, onu akıl, kalp ve ruh eğitiminin zorunluluğuna dikkat çekmesiyle şekillenmektedir. Nurettin Topçu’nun eğitim sisteminde merkeze koyduğu en

önemli olgu, elbette ki öğretmenlerdir. Ona göre; muallimlerin yetkin, donanımlı ve model olduğu bir sistem, güçlü ve müspet neticeleri doğuracaktır. Ona göre “Düşünülerek girilen kapı yalnız sınıf kapısıdır. Hizmetinde oldukları vazifenin ulviyetine inanan muallimlerimiz, sınıfların kapılarını açarken, istiklâl ümit ve aydınlık getiren bir kapıyı açtıklarını hissederek... Muallimler bu fikir kapısından geçmekle, karakter yapmakta ve şahsiyet inşa etmektedirler. Zira mektep koridorları gerçek fetihlerin yeridir.”

Yine Nurettin Topçu’nun eğitim felsefesinde gençlik önemli bir yer tutar. O, gençliği mazideki ihtişamına kavuşturmak gerektiğini ifade eder. Bunun için de çözüm olarak idealsız, umutsuz ve heyecansız bir nesli kurtarmaktan geçtiğini bildirir, “Gençliği ruh köklerine tekrar döndürmek için, bu ‘şaşkın nesli Allah’a giden yolda tekrar canlandırmak’ en büyük kutsal vazifemizdir” der.

Sonuç olarak ifade edilecek olursa; “Eğitim Politikamız ve Felsefemiz” başlıklı bu çalışma; alanında yapılan sayılı çalışmalardan olması, zengin bir akademik literatür kullanılarak hazırlanmış olması, konuların bütüncül ve sistematik bir şekilde ele alınması, yazarının konuya olan hâkimiyeti, özgün yorumları ve değerlendirmeleri, daha sonra yapılacak akademik çalışmalar için ciddi bir literatür katkısı sunması nedeniyle konuya ilgi duyan akademisyenler ve araştırmacılar için önemli bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır.

